

Otázka: Proměna

Předmět: Rozbory děl

Přidal(a): Daniel Semotan

Franz Kafka (1883-1924)

- Jedním z nejvýznamnějších a nejvlivnějších představitelů moderní literatury. Předznamenal vlnu absurdního dramatu.
- Narodil se ve Starém Městě pražském (tehdejší Rakousko-Uhersko) do rodiny bohatého velkoobchodníka.
- Původně je vystudovaný právník a úředník.
- Byl to sionista, věřil ve vybudování samostatného židovského státu.
- Cítil se izolován jako německy píšící židovský autor v Praze.
- Je popisován jako zábavný, citlivý, ale díky svému komplikovanému vztahu s otcem nebyl moc sebevědomý.
- Zemřel na tuberkulózu.

Díla a tvorba:

- Ke svému dílu byl sám velice kritický. K vydání uvolnil jen malé množství děl. Ve své závěti žádal, aby byla jeho dosud neuveřejněná díla dokonce zničena. Jeho přítel Max Brod nakonec Kafkova díla ale vydal.
- Mezi jeho nejproslulejší povídky patří Popis jednoho zápasu (1904) nebo právě Proměna (1912). Kromě toho napsal i tři romány - Proces (1914), Zámek (1922), Amerika (1927).

Literární směr:

- Směry a prvky v Kafkových dílech – expresionismus (líčení pocitů a emocí), realismus (přesné popisy a vyobrazení reality), magický realismus (prolínání mezi realitou a sny), surrealismus (absurdita), nihilismus (smíření se s osudem).
- Kafkova Proměna obsahuje pro něj typické prvky jako jsou pocit bezvýchodnosti, absurditu, komicko-tragické momenty a humor. Sám položil základy existencialismu. Tato povídka se dokonce často označuje za jedno z jeho nejhumornějších děl. Většinou si vybíral si náměty fantastické, katastrofické a pesimistické. Snažil se o zachycení lidské psychiky a citových vztahů.

Rozbor: Proměna

Literární druh a žánr:

- **Literární druh:** epika
- **Literární žánr:** povídka (novela)

Téma a motivy:

- Hlavním tématem celé knihy je boj Řehoře, který se ocitá ve zcela bezvýchodné situaci. Mezi základní motivy patří nemoc, vyřazenost ze společnosti, s tím související odmítnutí a izolovanost. Kafka se zabýval se otázkou hledání smyslu lidské existence, života, místa v životě a ve světě vůbec.
- V díle ukazuje sobeckost a bezohlednost lidských bytostí. Nesmíme ale zapomínat ani na pro něj typické humorné a ironické líčení, které je přes tragický konec patrné i tady. Existuje ale mnoho rozporuplných interpretací přeměny Řehoře v hmyz, a proto nemůžeme s jistotou říct, co přesně tím autor myslel.

Kompoziční výstavba:

- Novela je rozdělena do tří po sobě jdoucích kapitol. Autor se snaží spojit dvě nesourodá témata – každodenní všednost života rodiny a nevšední situaci proměny člověka ve zvíře a s tím spojené problémy.

- V první kapitole se hlavní hrdina a rodina vyrovnávají s přeměnou Řehoře v brouka.
- V druhé kapitole se rodina snaží smířit a žít s tím, že mají doma brouka.
- Třetí kapitola ukazuje odcizení, které sílí, smrt je viděna jako vysvobození.

Vypravěč/lyrický subjekt:

- Objektivní a nezaujatý, nechává prostor pro čtenáře, aby si udělal sám názor.
- Celý příběh je vyprávěn v er-formě z pohledu Řehoře.

Veršová výstavba:

- Není, nejedná se o lyriku.

Jazykové prostředky, tropy, figury:

- Kniha je napsána spisovným jazykem bez slangových a hovorových výrazů. Kafka často pracuje s přímou řečí, hlavně vnitřním monologem. Text je naštěstí pro nás perfektně srozumitelný i dnes, jelikož se tu archaismy a přechodníky objevují jen zřídka. Autor se vyjadřuje poměrně stroze a chladně. Kromě toho tu najdeme paradoxní slovní spojení, eufemismy a vulgarismy jako např.: „Ono to chcíplo.“

Postavy:

- **Řehoř Samsa** – obchodní cestující, hodný a poctivý, pracovitý, svědomitý, zodpovědný, živí rodinu, je úzkostný a má nízké sebevědomí. Myslí na ostatní, trápí ho, že je rodině na obtíž, nelituje sám sebe. Necítí se ukřivděný. Svoji proměnu bere jako fakt.
- **Řehořova sestra Markétka** – zpočátku se o Řehoře stará, obětavá, hraje na housle
- **Řehořův otec** – praktický, tvrdý, přísný, vznětlivý, líný, po proměně musel začít pracovat
- **Řehořova matka** – starostlivá, nesnese pohled na proměněného syna, záleží jí na

mínění ostatních lidí, snaží se přemoci odpor k broukovi/synovi

Časoprostor:

- Počátek 20. století. Příběh se odehrává v domě rodiny Samsových, objevují se vzpomínky před proměnou.

Stručný obsah díla:

Proměna od Franze Kafky vypráví příběh Řehoře Samsy, který se jednoho rána probudí a zjistí, že se proměnil v obrovského hmyze. Tato proměna způsobí, že se Řehoř stává izolovaným od své rodiny a společnosti, která ho postupně začíná odmítat. Rodina, která je zpočátku šokovaná a snaží se ho podporovat, se postupně vůči němu staví čím dál nepřátelštěji, až ho nakonec považuje za přítěž. Řehoř nakonec přestane jíst, vyhladoví a zemře, což je pro jeho rodinu vysvobozením a možností začít nový život.

Podrobný děj:

1. část

- Příběh začíná jedním z nejznámějších prvních vět v literatuře: „Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz.“ Tím je hned zkraje nastolena absurdní a surrealistická atmosféra. Řehoř okamžitě zjišťuje, že má obtížně pohyblivé tělo s mnoha nohama, které mu znemožňují vstát z postele.
- Řehoř se nejprve soustředí na praktické problémy – má starost, že přijde pozdě do práce, protože jeho tělo je neovladatelné. Usiluje o to, aby se z postele dostal a snaží se dojít k zamčeným dveřím. Když se mu to konečně podaří, je už pozdě. Šéf z práce dokonce přichází k jejich domovu, aby zjistil, proč nepřišel do práce.
- Jeho rodiče a sestra Markétka jsou z proměny šokovaní a zděšení. Nejprve doufají, že se snad jedná o dočasný stav, ačkoli situaci berou jako fakt. Řehoř se pokouší komunikovat, ale jeho nové tělo a hlasový orgán to neumožňují, mluví nesrozumitelně. Rodina je vůči

němu stále více znechucená a izoluje ho ve svém pokoji.

2. část

- Řehoř se postupně přizpůsobuje svému novému stavu, zatímco jeho rodina se učí žít s jeho proměnou. Markétka mu nosí jídlo a stará se o něj, ale jejich vztah se časem mění. Zpočátku se ho sestra snaží potěšit, ale postupně se jí i ona začíná štítit. Řehoř se stáhne do ústraní a skrývá se pod nábytkem, aby nebyl pro rodinu obtěžující.
- Otec je na Řehoře tvrdý a dokonce agresivní. Jednoho dne po něm hází jablka, jedno z nich Řehoře zasáhne a způsobí mu trvalé zranění, které mu působí bolest. Matka se pokouší Řehoře chránit, ale jejich vztah je také komplikovaný. Otec začíná pracovat, aby uživil rodinu, což ho činí ještě více mrzutým a tvrdým.
- Rodina se snaží udržet svůj sociální status a pronajmou část bytu podnájemníkům. Tím se snaží získat další příjem, který jim pomůže pokrýt výdaje spojené s Řehořovou proměnou. Podnájemníci však Řehoře jednou náhodou spatří, což vede k jejich odchodu a ještě větší izolaci Řehoře.

3. část

- Řehořova situace se stává stále zoufalejší. Rodina ho vnímá jako přítěž a jeho stav se zhoršuje. Řehoř se postupně uzavírá do sebe a přestává jíst. Rodina přestává jeho pokoj uklízet, což vede k hromadění špíny a prachu.
- Jednoho dne podnájemníci spatří Řehoře a okamžitě odcházejí, což zanechává rodinu ve finanční tísní. Řehořova přítomnost se stává neúnosnou a rodina se dohodne, že je nutné se ho zbavit. Markétka je nyní vůči němu nejvíce nepřátelská a snaží se přesvědčit rodiče, že Řehoř musí odejít.
- Řehořovo zdraví se stále zhoršuje, přestává jíst a jeho zranění od jablka se nehojí. Nakonec vyhladoví a zemře. Jeho smrt je pro rodinu vysvobozením a mohou konečně žít bez překážek. Rodina začíná plánovat nový život, stěhují se z bytu a doufají v lepší budoucnost.

Přijetí ve společnosti:

- Uznání se Kafkovi dostalo až po jeho smrti. Mezi prvními posmrtně vydanými díly byly *Proces*, *Hrad* a *Amerika*. Ta si rychle získala zájem veřejnosti.
- Ačkoli byla jeho práce díky hebrejskému dědictví během socialistického Československa cenzurována, i dnes patří mezi nejváženější a nejčtenější autory.